

**Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
HERCEGOVAČKO-NERETVANSKA ŽUPANIJA
ZAVOD ZA ŠKOLSTVO MOSTAR**

**KURIKUL MEĐUPREDMETNE TEME
GRAĐANSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE
ZA OSNOVNE ŠKOLE**

Mostar, svibanj 2024.

**Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
HERCEGOVAČKO-NERETVANSKA ŽUPANIJA
ZAVOD ZA ŠKOLSTVO MOSTAR**

**KURIKUL MEĐUPREDMETNE TEME
GRAĐANSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE
ZA OSNOVNE ŠKOLE**

Mostar, svibanj 2024.

**Kurikul međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje
za osnovne škole**

**Koordinator Kroskurikularnog i međupredmetnog
područja:**

Ana Kordić, prof.

Radna skupina za izradu predmetnog kurikula:

Jadranka Bošnjak

Drago Zovko

Kristina Majić

Branimir Gagro

Ana Čerkez

Viktorija Bošnjak

Mario Brkić

SADRŽAJ

A/ OPIS PREDMETA	4
B/ CILJEVI UČENJA I PODUČAVANJA PREDMETA	6
C/ MEĐUPREDMETNO PODRUČJE KURIKULA	7
D/ ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI	9
<i>1. razred</i>	<i>9</i>
<i>2. razred</i>	<i>10</i>
<i>3. razred</i>	<i>12</i>
<i>4. razred</i>	<i>14</i>
<i>5. razred</i>	<i>15</i>
<i>6. razred</i>	<i>17</i>
<i>7. razred</i>	<i>19</i>
<i>8. razred</i>	<i>21</i>
<i>9. razred</i>	<i>22</i>
E/ UČENJE I PODUČAVANJE	24
F/VREDNOVANJE I OCJENJIVANJE	25

A/ OPIS PREDMETA

Međupredmetna tema Građanski odgoj i obrazovanje je nužna kako bi učenike osposobila za aktivno i odgovorno obavljanje građanskih uloga i dužnosti koje iz njih proizlaze. Činjenica je da danas živimo u svijetu koji građanina načelno stavlja u centar svih zbivanja, ali vrlo često, ti isti građani nisu aktivni članovi društva. Odgovoran i aktivan učenik u razredu i školi postaje odgovoran građanin u užoj i široj lokalnoj zajednici, narodu, državi i na globalnoj razini. Građanski odgoj i obrazovanje kao međupredmetna tema pomoći će učenicima da u pluralističkom društvu prepoznaju aktualne društvene probleme i da u interakciji s drugim članovima zajednice traže odgovarajuća rješenja.

Unutar ove međupredmetne teme učenici kreiraju pravila koja se temelje na načelima pravde, odgovorno se odnose prema istima, a spremni su ih izmijeniti u svrhu unapređenja pravednijeg društva.

Kroz ovu temu učenici se osposobljavaju za odgovorno ponašanje, pravedan i tolerantan odnos prema drugima, međuljudsku i međukulturalnu suradnju, uzajamno pomaganje i prihvaćanje. Jačanjem svojih kompetencija, učenici jačaju samopouzdanje i samopoštovanje uz apsolutno poštivanje drugih i njihovog prava na privatnost. Isto tako, odgovornost, ljudsko dostojanstvo, tolerancija, uvažavanje različitosti, humanost i solidarnost temeljne su vrijednosti koje su rezultat učenja ovoga predmeta. Podučavajući o konceptu autoriteta učenici razvijaju uvjerenja o važnosti poštivanja pravila, korištenja autoriteta i prepoznavaju korištenje moći bez prava.

Učenjem ove teme nastoji se postići razvoj mladih ljudi u njihovom punom potencijalu. Za postati odgovoran i aktivan građanin nije dovoljno samo poznavanje ljudskih prava, demokracije, antikorupcije ili ustroja društvene zajednice već stjecanje vještina, znanja, stavova koji razvijaju demokratsku svijest i potiču ih na aktivno sudjelovanje u demokratskim odnosima i procesima u školi, lokalnoj zajednici i društvu, razvijanju osobnog identiteta, ali i poštivanju drugih. Prihvaćanjem različitosti drugih, u bilo kojem pogledu, učenici razvijaju osobni integritet, samostalnost te pozitivan odnos s drugima.

Kroz razumijevanje demokratskih načela i njihovu primjenu u svakodnevnom životu, učenici mogu prepoznati naznake korupcije i već u ranoj fazi života razviti mehanizam ponašanja koji se temelji ne samo na pravu i pravednosti, već i na osnovnim moralnim vrijednostima.

Ova međupredmetna tema razvija suodgovornost za vlastito učenje, koristi različite metode i strategije učenja i razvija sposobnost poboljšanja u učenju. Učenici se zanimaju za druge kulture i poštovanje drugih kultura te razumijevaju osobni i nacionalni identitet. Osim toga, učenici postaju svjesni svog angažmana i vlastitog doprinosa društvenim procesima oko sebe što im povećava informiranost, samopouzdanje i motivaciju za daljnji doprinos razvoju cjelokupne zajednice. Učenici razvijaju konstruktivnu suradnju i sudjeluju u projektima, poštuju integritet drugih te pokazuju želju za novim znanjima.

Kroz ovu međupredmetnu temu razvijaju se znanja o ljudskim pravima, obilježjima demokratske zajednice i političkim sustavima, vještine kritičkog mišljenja na etičkim načelima, komunikacijske vještine potrebne za političko i društveno sudjelovanje, umijeće mirotvorstva i mirnog rješavanja sukoba, umijeće rješavanja društvenih problema na demokratski način. Važna kompetencija ovog predmeta odgovoran je odnos prema javnom dobru (razvoj ekološke svijesti) i spremnost donošenja zajedničkih odluka. S gledišta društvene isključenosti učenik razlikuje pasivne od aktivnih reakcija na rješavanje problema u okruženju.

Kao međupredmetna tema može povezati s gotovo svim nastavnim predmetima na svim razinama obrazovanja. Nastavnici odabiru ishode koje ugrađuju u svoje nastavne jedinice u skladu s uzrastom, temom, aktualnim trenutkom i zanimanjem učenika.

Ova tema pripada Društveno-humanističkom području. Međupredmetna tema Građanski odgoj i obrazovanje se provlači kroz sve razine obrazovanja. Ishodi ove međupredmetne teme mogu se ostvarivati u većini nastavnih predmeta.

Podučavanje ove teme temelji se na kombinaciji sadržaja određenog nastavnog predmeta s Građanskim odgojem i obrazovanjem. Pri tome valja poštivati razvojnu dob učenika, njegove individualne razlike u predznanju, sposobnostima, zatim poštivati načelo poticanja odgovornosti za vlastito učenje te načelo promicanja aktivnog građanstva i demokratskih procesa. Nastavu treba organizirati s učenikom u središtu, a naglasak staviti na primjenu naučenih znanja i vještina u svakodnevnom životu. Učitelji imaju širok spektar sadržaja, metoda i sredstava za rad kojima mogu osmisliti integriranje tema u nastavne jedinice. Unaprijeđen aktivizam učenika u školi je garancija aktivizma građanina u cjelokupnom društvu. Spremnosti na volonterski rad pokazujemo društvenu odgovornost i posvećenost zajedničkom dobru.

Građanski odgoj i obrazovanje kao međupredmetna tema se proučava kroz sve godine osnovne škole te je prožet kroz većinu nastavnih predmeta.

B/ CILJEVI UČENJA I PODUČAVANJA PREDMETA

Osposobiti učenike za aktivno sudjelovanje u borbi i zaštiti ljudskih prava koja se temelji na znanju, kritičkom razmišljanju, vještini argumentiranja i komunikacijskim vještinama pri donošenju i prihvaćanju obveza suvremenog društva. Razvijati svijest učenika o odgovornosti pojedinca i skupine, pravičnom odnosu i poštivanju drugih te prikladnom reagiranju na društvenu isključenost.

Usvojiti znanja o političkim konceptima i procesima te obilježjima demokratske zajednice. Razvijati vještine koje im omogućuju aktivno sudjelovanje u političkom i društvenom životu. Primjenjivati znanja i vještine kako bi se zaštitila ljudska prava, slobode, dostojanstvo pojedinca te ista koristila u borbi za ravnopravnost.

Osposobiti učenike koji će na temelju već usvojenih znanja stjecati nove kompetencije kako bi postali informirani i odgovorni članovi društvene zajednice s pozitivnim stavom za stvaralaštvo, vlastiti doprinos i učinkovito sudjelovanje u cjelokupnom životu društvene zajednice.

Razvijati znanja, vještine i vrijednosti za prepoznavanje različitih oblika koruptivnog ponašanja u školi i društvu općenito te razvijati antikoruptivne modele ponašanja.

C/ MEĐUPREDMETNO PODRUČJE KURIKULA

A/ Ljudska prava

Predmetno područje Ljudska prava doprinosi razvoju stavova i vještina u prakticiranju svakodnevnih dječjih, a kasnije i ljudskih prava. Učenici će usvajati znanja o načinima ostvarivanja ljudskih prava na primjerima iz svakodnevnog života. Osim znanja o ljudskim pravima, učenici razumiju da ta prava treba i zaštititi. Uče i razumiju načine ostvarivanja i zaštite ljudskih prava. Bitna zadaća ovog područja je prepoznavanje i reakcija na diskriminaciju, znati kome se obratiti, od koga tražiti pomoć. Učenici razvijaju prihvaćanje međusobne različitosti, empatiju i solidarnost za druge. Ljudska prava, njihovo ostvarivanje i zaštita u svakodnevnom životu, osim slobode i dostojanstva svakog pojedinca, unapređuje univerzalne vrijednosti: slobodu, dostojanstvo, dužnost i odgovornost građana, međusobno poštovanje i zaštitu svakog čovjeka.

B/ Demokracija

Predmetno područje Demokracija omogućit će učenicima razumijevanje demokracije kao pravnog oblika organizacije društva. Uključivanje učenika u kreiranje pravila u razredu i školi doprinose razvoju jednakosti i uvažavanja različitosti u društvu. Stječu se znanja i razvija svijest o važnosti sudjelovanja u demokratskoj vlasti i mehanizmima zaštite prava pojedinca. Znanja o političkim procesima u društvu započinju izborom za razredno vodstvo. Učenici u skladu sa svojom dobi upoznaju načine sudjelovanja u političkim odlukama zajednice u kojoj žive. Upoznaju osnovne demokratske procese i prepoznaju važnost političkih odluka za osobni život. Osposobljavaju se za zauzimanje kritičkog stava prema već donesenim političkim odlukama. Učenici stječu kompetencije za razumijevanje i razlikovanje pravno uređenog sustava, prepoznaju razine i grane vlasti, javne politike te načine aktivnog sudjelovanja u njima.

Također, učenici se osposobljavaju za prepoznavanje korupcije i koruptivnog ponašanja u razredu, školi pa do najvećih razina vlasti. Razvijanjem mehanizma „odgovora na korupciju“ od najranije dobi, učenici će ga primjenjivati i koristiti kasnije u svim dijelovima društva. Uključenost učenika u demokratske procese u školi i društvu svakako se mora temeljiti na njihovoj odgovornosti prema sebi i prema drugima.

C/ Društvena zajednica

Sadržaji predmetnog područja Društvena zajednica kod učenika razvijaju vještine, stavove i znanja o važnosti drugih i međusobnu povezanost s drugima. Isto tako, učenici postaju svjesni da osim osobnih, postoje i zajednički interesi u zajednici i da svaki pojedinac svojim sudjelovanjem doprinosi zajedničkom dobru.

Upoznavanjem načina sudjelovanja u zajednici razvijat će se odgovorno ponašanje, uvažavati različitosti, reagirati na društvenu isključenost, jačati solidarnost kao temeljna vrijednost u školskom okružju i široj društvenoj zajednici. Sudjelovanjem u radu zajednice (humanitarne akcije, udruge, nevladine organizacije, ekološke i volonterske akcije) učenici promiču zajedničke interese, podižu svijest o suživotu u zajednici. Volontiranje i socijalno djelovanje

učenika unapređuje obrasce ponašanja za opće dobro. Učenici prepoznaju prirodne resurse i značaj njihove zaštite za napredak svoje zajednice, svjesni da neodgovornim ponašanjem prema okolišu ugrožavaju budući život na Zemlji.

D/ ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI**OSNOVNA ŠKOLA****1. razred****MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: A/ Ljudska prava**

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.I.1. Učenik opisuje pravila ponašanja u školi i obitelji.	• navodi i uspoređuje svoja prava u školi i obitelji • prepoznaje važnost kreiranja zajedničkih pravila • zajednički definira i poštuje pravila.
Poveznice sa ZJNPP	<u>GRO-1.1.1</u>
Ključni sadržaji	
• odgovornost • pravila • obveze.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ovaj ishod ostvarujemo tako da kroz razgovor o svakodnevnom aktivnostima u školi i domu učenici spoznaju svoja prava (na školovanje, na odmor, na vlastito mišljenje) te da uz prava svakako dolaze obveze i dužnosti. Zajedničkom izradom plakata s pravima, ali i pravilima ponašanja u razredu podsjećat će svakodnevno učenike na prikladne modele ponašanja u predviđenim situacijama. Isto tako, kroz izvannastavne aktivnosti učenici proširuju svoju listu prava (pravo na odmor u školi, pravo na ispriku od ispitivanja, pravo na zdravlje) koja će svakim godina biti sve veća. Ovaj ishod se može povezati s ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda. <i>Primjer: Učenici na satu Hrvatskog jezika u danom tekstu prepoznaju koja su ljudska prava zastupljena, koja se krše; na satu Tjelesne i zdravstvene kulture poštivati donesena pravila igre, na satu Razredne zajednice razgovarati o obvezama i dužnostima redara ili predsjednika razredne zajednice.</i>	

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: B/ Demokracija

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.I.1. Učenik prepoznaje važnost poštivanja zajedničkih pravila u obitelji i školi.	• primjenjuje pravila u obitelji • primjenjuje pravila u školi.
Poveznice sa ZJNPP	<u>GRO-2.1.1</u>
Ključni sadržaji	
• autoritet • pravila • poštivanje pravila • granice.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učenici ovog uzrasta često ne poznaju ključne pojmove kao termine, ali točno znaju što oni znače. Izradom zajedničke liste pravila u odjelu, razgovorom o pravilima unutar škole (kućnim redom), obiteljskim pravilima, pravilima ponašanja u crkvi, trgovini, na treningu, u autobusu ispreplesti sve osnovne sadržaje i njihovu važnost. Ovaj ishod se može povezati s ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda. <i>Primjer: na satu Prirode i društva prepoznaju u nastavnim jedinicama tko je autoritet u njihovoj obitelji i školi; na satu Hrvatskog jezika u pjesmici prepoznaju tko krši pravila i ne poštuje postavljene granice.</i>	

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: C/ Društvena zajednica	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.I.1. Učenik prepoznaje važnost međusobnog pomaganja.	• navodi primjere pomoći drugima • prepoznaje potrebite • sudjeluje u humanitarnim i volonterskim aktivnostima u školi.
Poveznice sa ZJNPP	<u>GRO-2.4.3</u>
Ključni sadržaji	
• potrebiti • humanost • volonterizam • pomaganje drugima.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učenike kroz razgovor i primjere iz svakodnevnog života uputiti na pojmove humanost, pomaganje drugima, potrebiti. Upoznati ih sa značenjem riječi volonterizam kroz njima prilagođen rječnik. Ovaj ishod se može povezati sa ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda. <i>Primjer: učenici pomažu jedni drugima u razredu (posuđuju olovku, objašnjavaju jedni drugima novi sadržaj u školi, hrabre jedni druge, dijele međusobno ručak s učenikom koji je zaboravio ponijeti svoj ručak,...), navode primjere potrebitih iz njihove okoline, navode primjere pomaganja iz svog života, uključuju se u humanitarne ili volonterske akcije u školi ili užoj lokalnoj zajednici.</i>	

OSNOVNA ŠKOLA

2. razred

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: A/ Ljudska prava	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.II.1. Učenik objašnjava odgovornosti i dužnosti pojedinca u društvu.	• imenuje svoje odgovornosti i dužnosti u obitelji i školi • opisuju korist i nedostatke za preuzete odgovornosti i dužnosti • prepoznaje nove prilike u školi u kojima proširuje osobne odgovornosti i dužnosti.
Poveznice sa ZJNPP	<u>GRO-1.1.1</u>
Ključni sadržaji	
• odgovornost • dužnost • obveza • nagrada.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Preporučuje se ishod ostvariti kroz različite aktivnosti unutar pojedinog predmeta. Učenici mogu u grupnom radu imenovati svoje odgovornosti i dužnosti u školi mogu pojedinačno ili grupno procjenjivati koristi i nedostatke preuzetih obveza i dužnosti, a samom tom procjenom doći do novih saznanja i ideja kojima će proširivati svoje osobne odgovornosti i dužnosti. <i>Primjer. Učenik dolazi na vrijeme na nastavu, aktivno sudjeluje, poštuje druge, uči i piše zadaće. Za ispunjene odgovornosti bit će nagrađen ocjenom, pohvalom, nagradom. Za neispunjene odgovornosti trpjet će slabe ocjene,</i>	

kritike, nezadovoljstvo prema samome sebi i nezadovoljstvo svojih roditelja.

Ovaj ishod se može povezati s ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju kojega učitelj koristi za ostvarenje ishoda.

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: B/ Demokracija	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.II.1. Učenik objašnjava pojam autoriteta.	• prepoznaje osobe na položaju autoriteta u obitelji i školi • preispituje izvor autoriteta na konkretnim primjerima • uvažava osobe na položaju autoriteta u školi.
Poveznice sa ZJNPP	GRO-2.3.1
Ključni sadržaji	
• autoritet • moć bez autoriteta • ograničena vlast.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učenici kroz radionice ili primjere nekih životnih situacija razgovaraju o autoritetu i njegovom značenju. Potrebno je naglasiti razliku između autoritativnog i autoritarnog stila odgoja ili učitelja. Kroz radionice, primjere iz tekstova prepoznati razliku stilova i navoditi osobine osoba od autoriteta u školi, kod kuće, u užoj lokalnoj zajednici. Dati im priliku da sami procjene ima li netko moć bez autoriteta i od čega ovisi ta moć. <i>Primjer: Na radionici u skupinama imenovati osobe od autoriteta u školi (učitelj, pedagog, ravnatelj itd.).</i> Autoritet - korištenje moći s pravom (policajac je autoritet u prometu, izvor njegova autoriteta je u Zakonu o prometu. Dimnjačar ili kuhar nemaju autoritet zaustaviti promet.) Korištenje moći bez prava - (Stariji dječak otima mlađem dječaku novac za užinu. On koristi moć bez prava. On ne koristi autoritet.) Stariji dječak može zamoliti mlađeg da mu posudi novac, onda on koristi autoritet, a izvor njegova autoriteta je u pristojnom ponašanju. Ograničena vlast - (Učitelj ima pravo zadati domaći uradak i koristi time svoj autoritet. Učitelj nema pravo zadati djeci zadatke koji ne spadaju u područje nastavnog procesa.) Ovaj ishod se može povezati s ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju kojega učitelj koristi za ostvarenje ishoda.	

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: C/ Društvena zajednica	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.II.1. Učenik zagovara odgovornost sadašnjih generacija za dobrobit budućih generacija.	• prepoznaje oblike neodgovornog ponašanja u okruženju • objašnjava svrhu i načine razvrstavanja otpada • razvrstava otpad iz kućanstva i škole.
Poveznice sa ZJNPP	GRO-3.3.2
Ključni sadržaji	
• zagađenost • recikliranje • ekološka svijest • doprinos pojedinca.	

Preporuke za ostvarenje ishoda

Razvijanjem ekološke svijesti i osobnog doprinosa svakog pojedinca kroz razgovor i učenje počevši od odlaganja otpada u koš za otpatke u razredu, na školskom dvorištu, zatvaranju slavina nakon upotrebe, gašenje svjetiljki u prostorijama, učenici spoznaju svoj doprinos.

Kroz likovno izražavanje učenici će pokazati što su od ključnih pojmova znali ili što su novo naučili. Kroz čitanje tekstova ili pjesmice na nastavi Hrvatskog jezika analizirat će ponašanje pojedinaca prema prirodi ili opasnosti koje prijete likovima iz priča koje žive u vodama ili šumama. Na satu Prirode i društva u kratkim debatama mogu raspravljati o recikliranju otpada i koristima. U izvannastavnim aktivnostima, ekološkoj sekciji, maloj ekološkoj akciji prikupljanja starog papira ili otpada oko škole daju svoj vlastiti doprinos i sudjeluju u povećanju ekološke svijesti.

Ovaj ishod se može povezati s ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju kojega učitelj koristi za ostvarenje ishoda.

OSNOVNA ŠKOLA

3. razred

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: A/ Ljudska prava

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.III.1. Učenik uvažava potrebe ljudi za privatnošću.	• prepoznaje potrebu za privatnost u konkretnim situacijama • navodi načine zaštite privatnosti • poštuje privatnost drugih.
Poveznice sa ZJNPP	GRO-1.1.1
Ključni sadržaji	
• privatnost • sloboda izražavanja.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Preporuke za ostvarivanje ovog ishoda ne mogu biti univerzalne jer u dosta svojih elemenata ovise o karakteru i osobinama učenika. Kroz grupni rad, crteže, rasprave na satima učenici prepoznaju što znači privatnost i pravo na privatnost u svakoj zajednici počevši od obitelji, škole, športskog kluba i sl. Prepoznavanjem situacija u kojima se treba poštovati privatnost drugog oni prepoznaju i važnost slobodnog vremena (učenik igra šah ili pleše balet) i slobodu izražavanja (učenik ne želi ići na izlet u koji je uključena vožnja vlakićem ili ne želi sudjelovati u ekološkoj akciji čišćenja smeća oko škole). <i>Primjer: u tekstu iz Hrvatskog jezika kroz obradu teksta prepoznati mjesta gdje glavni lik iznosi svoj zahtjev za privatnošću ili poštuje privatnost drugih; učenik želi ostati u razredu dok svi učenici ne iziđu iz škole na školsko dvorište, učenik ne želi podijeliti svoju domaću zadaću s ostalim učenicima.</i> Ovaj ishod se može povezati s ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju kojega učitelj koristi za ostvarenje ishoda.	

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: B/ Demokracija

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.III.1. Učenik interpretira pojam odgovornosti.	• prepoznaje vlastitu odgovornost u konkretnim životnim situacijama • prepoznaje odgovornost za sebe i druge • obrazlaže o ne/prihvatanju nove odgovornosti • odgovorno se ponaša u školi i školskom okruženju.
Poveznice sa ZJNPP	GRO-2.4.2

Ključni sadržaji
• odgovornost • odgovornost za sebe i druge • omjer zalaganja i koristi • nagrada.
Preporuke za ostvarenje ishoda
Kroz radionice, debate, kratke razredne prezentacije, radove na tekstu ili konkretnom primjeru iz života učenici objašnjavaju odgovornost u konkretnim situacijama u životu. Pored samog prepoznavanja odgovornosti u skladu s njihovim rastom i razvojem svakodnevno dobivaju i nove odgovornosti koje prihvaćaju ili ih ne prihvaćaju (obrazložiti prihvaćanje ili neprihvatanje nove odgovornosti). Odgovornost za sebe i druge, vlastita uvjerenja, odgoj također utiču na postupke koji pokazuju stupanj odgovornosti svakog učenika. Odgovorno ponašanje učenika rezultat je dobrog omjera zalaganja učenika i koristi koje učenik ima. <i>Primjer: na satu Razrednog odjela učenici izrađuju svoju listu odgovornosti, u podijeljenim grupama raspravljaju o tome treba li učenik za odgovorno ponašanje dobiti nagradu ili sl.; na satima Hrvatskog jezika opisuju likove iz teksta i njihove odgovornosti kako osobne tako i odgovornosti za druge.</i> Ovaj ishod se može povezati s ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju kojega učitelj koristi za ostvarenje ishoda.

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: C/ Društvena zajednica	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.III.1. Učenik osmišljava volontersku akciju na razini odjela ili škole.	• prepoznaje važnost volontiranja u svom okruženju • prepoznaje priliku za volontiranjem u školi • volontira u odjelu i školi.
Poveznice sa ZJNPP	GRO-1.3.3
Ključni sadržaji	
• volonteri • blagostanje zajednice • poštovanje • zaštita slabih • društvo.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ovaj ishod moguće je provoditi u školi, ali i užoj zajednici kroz povremene ili stalne akcije i projekte u kojima učenici aktivno sudjeluju. Počevši od najranijeg uzrasta učenici mogu pomagati svojim prijateljima u razredu, mogu aktivno sudjelovati u humanitarnoj akciji na razini škole ili razreda. Naglasak je da učenici sami prepoznaju potrebu pomaganja drugima i zaštite slabijih. Uključivanjem u aktivnosti na razini škole ili uže lokalne zajednice učenici razvijaju empatiju i socijalnu osjetljivost što je preduvjet za unapređivanje ljudskih prava uopće. Ishod se provodi u školskim i izvanškolskim aktivnostima, suradnjom s udrugama iz uže lokalne zajednice. <i>Primjer: odlični učenici ostaju nakon nastave kako bi pomogli prijateljima iz razreda koji imaju poteškoće u savladavanju gradiva iz matematike; učenici prikupljaju stari papir i daruju ga udruzi za oboljele koji će za taj papir dobiti novac.</i> Ovaj ishod se može povezati s ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju kojega učitelj koristi za ostvarenje ishoda.	

OSNOVNA ŠKOLA

4. razred

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: A/ Ljudska prava	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.IV.1. Učenik daje primjere pravednih odgovora na prekršaj ili povredu.	• prepoznaje situacije iz svakodnevnog života u kojima se odgovara na prekršaj ili povredu • razlikuje pojmove prekršaja i povrede • zagovara potporu drugima koji pravedno odgovaraju na prekršaj ili povredu.
Poveznice sa ZJNPP	<u>GRO-1.1.1</u>
Ključni sadržaji	
• prekršaj • povreda • pravila • pravda • korektivna pravda.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ostvarivanje ovog ishoda može se ostvariti kroz izrade plakata, radionice i debate unutar razreda. Učenici trebaju razlikovati prekršaj od povrede, a to je usko vezano s pravilima ponašanja i življenja općenito. Pojam pravde usko je vezan za povredu ili kršenje pravde kako bi učenici stekli vještine prikladnog odgovora na svaku povredu pravila. Pojam korektivne pravde učenici trebaju usvojiti kao način odgovora na prekršaj ili povredu i kao dobar način izvlačenja pouke iz svake pogreške ili kršenja pravde. <i>Primjer: učenik koji napravi prekršaj (slučajno gurne učenika na igralištu i on slomi ruku) i povredu (učenik s namjerom napadne učenika koji u sukobu slomi ruku) - treba li ih isto kazniti?</i> Ovaj ishod se može povezati s ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju kojega učitelj koristi za ostvarenje ishoda.	

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: B/ Demokracija	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.IV.1. Učenik dovodi u vezu pravdu i pravednost s demokratskim funkcioniranjem škole kao zajednice.	• prepoznaje pravdu kao pojam • provodi demokratske izbore u razredu • bira nositelje aktivnosti po sposobnosti, zaslugi i potrebi.
Poveznice sa ZJNPP	GRO-2.2.3
Ključni sadržaji	
• pravda i pravednosti • zasluge • sposobnosti • demokratski izbori.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Uz određena predznanja učenici na radionici u grupama prezentiraju osnovne pojmove ovoga ishoda: pravda, pravednost, demokratski izbori, zasluge i sposobnost. Na demokratskim izborima u razredu biraju nositelje dužnosti tako da svatko ima jednaka prava i jednake šanse za izbor. Glavno mjerilo za biranje treba biti sposobnost i zalaganje učenika u razredu i na razini škole, a izabrani učenici su to zaslužili svojim zaslugama i vještini rješavanjem određenih učeničkih problema ili prijedloga u razredu ili školi. Model razrednih izbora učenici će preslikavati i na sve daljnje izbore na razini škole, ali i kasnije u životu. <i>Primjer: na razrednim izborima za svog predstavnika u Vijeće učenika izabran je učenik koji postiže dobar uspjeh</i>	

zbog svojih retoričkih sposobnosti i uspješnih zagovaračkih karakteristika.

Ovaj ishod se može povezati s ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju kojega učitelj koristi za ostvarenje ishoda.

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: C/ Društvena zajednica

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.IV.1. Učenik sudjeluje u aktivnostima na uređenju školskog dvorišta.	• prepoznaje potrebu i važnost uključivanja u život škole • pokreće učenički aktivizam • brani stavove o važnosti razvoja ekološke svijesti u školskoj zajednici.
Poveznice sa ZJNPP	GRO-1.1.3
Ključni sadržaji	
• ekologija • učenička angažiranost • uključenost.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Osnovna preporuka ovog ishoda je da se kroz razredni/školski projekt ili nastavu u prirodi omogućiti učenicima angažman na uređenju školskog dvorišta ili bilo koju akciju koja se bavi očuvanjem okoliša. Učenici bi pored vlastitih ideja izvodili i praktične radove na uređenju, održavanju i uljepšavanju dvorišta čime razvijaju i svoju kreativnost i inovativnost. Suradnja sa ekološkim udrugama iz lokalne zajednice je svakako poželjna. Dobrovoljni rad učenika također jača duh volonterizma i doprinos pojedinca općem dobru. <i>Primjer: učenici izrađuju ukrasne saksije od starih plastičnih boca u koje će saditi cvijeće pri uređenju vrta u proljeće.</i> Ovaj ishod se može povezati s ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju kojega učitelj koristi za ostvarenje ishoda.	

OSNOVNA ŠKOLA

5. razred

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: A/ Ljudska prava

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.V.1. Učenik donosi odluke na temelju pravično prikupljenih informacija.	• definira korake za pravično prikupljanje podataka • primjenjuje korake u analizi problema prikupljanjem podataka • obrazlaže važnost pravednog prikupljanja informacija.
Poveznice sa ZJNPP	DHP-4.1.2
Ključni sadržaji	
• analiza problema • prikupljanje podataka • odluke • proceduralna pravda.	

Preporuke za ostvarenje ishoda
Učitelj ishod može ostvariti kroz više nastavnih predmeta koristeći različite metode i oblike rada. Navodeći primjere iz svakodnevnog života, učenike zainteresiramo za ovaj ishod. Mogu to biti teme iz svijeta književnosti, filma ili neki nastavni sadržaji povezani s konkretnim situacijama iz svakodnevnog života. Razgovaramo i pitamo: "Što želimo saznati, kakve odluke donijeti, koristimo li pravedne načine, o čemu bismo još trebali promisliti i zašto je bitno na temelju pravično prikupljenih informacija donijeti ispravne odluke?" (proceduralna pravda). Do ostvarenja ishoda važno je da učenici interaktivno rade. Radionička nastava nam omogućava uvjete za osmišljavanje uloga i dramatizacija. (Igrokaz za Dan ljudskih prava) Ovaj ishod se može povezati s ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju kojega učitelj koristi za ostvarenje ishoda.

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: B/ Demokracija	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.V.1. Učenik prepoznaje odgovornost u konkretnoj situaciji u školi i obitelji.	- prepoznaje važnost utvrđivanja odgovornosti - objašnjava zašto je bitno utvrditi tko je odgovoran za nešto - pozitivno vrednuje nagradu za osobe koje pokazuju odgovornost.
Poveznice sa ZJNPP	DHP-4.1.1
Ključni sadržaji	
- odgovornost - nagrada - posljedice neispunjene odgovornosti.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Obrađujući nastavne sadržaje učenici trebaju prepoznati odgovornost u konkretnim životnim situacijama. Što je odgovornost? Zašto je bitno znati tko je odgovoran za nešto? Koje su dobre strane ispunjene odgovornosti? Što se događa ako ne ispunimo svoju odgovornost? Mogu se navoditi primjeri odgovornosti u svojoj obitelji, školi, užoj lokalnoj zajednici. U knjigama i časopisima možemo tražiti primjere odgovornosti. Na nastavi Hrvatskog jezika učenici prepoznaju književne likove koji su odgovorni za nešto i analiziraju ispunjavaju li oni svoju odgovornost ili nisu. Također možemo raspravljati s učenicima jesu li likovi primjereno nagrađeni za ispunjenje svojih odgovornosti. Ovaj ishod se može povezati s ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju kojega učitelj koristi za ostvarenje ishoda.	

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: C/ Društvena zajednica	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.V.1. Učenik primjenjuje znanja o volontiranju i socijalnom djelovanju.	- prepoznaje skupine kojima je pomoć potrebna - upotrebljava mehanizme ponašanja u procesima volontiranja i socijalnog pomaganja - dogovara aktivnosti i zaduženja između učenika u odjelu.
Poveznice sa ZJNPP	KMP-1.3.3
Ključni sadržaji	
- pojam volontiranja i socijalnog pomaganja - empatija - solidarnost - prava svakog pojedinca.	

Preporuke za ostvarenje ishoda
Učitelj može doprinijeti usvajanju znanja, razvoju vještina i formiranju stavova o važnosti i svrsi volontiranja i socijalnog pomaganja. Može se pokrenuti volonterska ili humanitarna akcija na razini škole, uključiti se u akciju na lokalnoj razini, sudjelovati u volonterskim projektima. Može se povezati s humanitarnim udrugama, vjerskim udrugama i dati svoj doprinos njihovim akcijama. Prezentirati ostalim učenicima škole svoj projekt i tako doprinositi razvoju duha volonterizma i pomaganja u školi. Ovaj ishod se može povezati s ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju kojega učitelj koristi za ostvarenje ishoda.

OSNOVNA ŠKOLA

6. razred

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: A/ Ljudska prava	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VI.1. Učenik objašnjava kako različiti kolektivni identiteti sudjeluju u izgradnji individualnog identiteta	• uočava kako se ljudi razlikuju po svojim individualnim obilježjima • objašnjava kako ljudi dijele životni prostor • povezuje pripadnost pojedinca određenoj skupini.
Poveznice sa ZJNPP	<u>GRO-1.2.2</u>
Ključni sadržaji	
• individualni identitet • kolektivni identitet • različitosti.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Individualni identitet (<i>Tko sam ja?</i>, <i>Što sam ja i kakav sam ja?</i>, <i>Moje zanimanje?</i>, <i>Stil života?</i>) naglašavamo razlike u odnosu prema drugima. Kolektivni identitet - naglašava sličnosti među članovima određene skupine. <i>Primjer: Učenik naše škole koji je porijeklom iz Južne Amerike tečno govori hrvatski jezik s lokalnim naglaskom iako su mu oba roditelja govornici španjolskog jezika i loše govore hrvatski jezik. Kolektivni identitet vrtića, škole, prijatelja, cjelokupnog okruženja je sudjelovao u izgradnji dijela i njegovog individualnog identiteta.</i> Učenici u paru ili grupi istražuju i prezentiraju različite kulture, dijalekte, jezike i običaje. Čitati ili čak dovesti u goste domoljubnog ili lokalnog pjesnika ili književnika. Pozvati u goste putopisca, avanturista, vjerskog službenika, osobu iz lokalne zajednice koja je svoj radni vijek provela u inozemstvu. Suradničkim učenjem napraviti ćemo prezentaciju koja pomaže u ostvarenju ishoda. Ovaj ishod se može povezati s ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda	

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: B/ Demokracija	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VI.1. Učenik pronalazi primjere ograničene vlasti	• razlikuje tri grane vlasti • razumije važnost podjele na tri grane vlasti • objašnjava funkciju svake grane vlasti.
Poveznice sa ZJNPP	<u>GRO-2.3.2</u>

Ključni sadržaji
• zakonodavna vlast • pravosudna vlast • izvršna vlast.
Preporuke za ostvarenje ishoda
Kroz planirane nastavne sadržaje učenici se već upoznaju s pojmovima vlast, važnost podjele vlasti na tri grane i što su to razine vlasti. Suradnjom s udrugama civilnog društva, posjete institucijama vlasti, primjer vlasti u školi i bližem okruženju učenicima će pomoći boljem razumijevanju ovih pojmova. Radionice u suradnji s roditeljskim vijećem na ovu temu - vjerojatno je da netko od roditelja obavlja funkciju u vlasti i može bit gost u razredu. Izrada plakata, radionice u odjelu, čitanje basni u kojima se vide razine vlasti, tekstovi iz književnosti. Ovaj ishod se može povezati s ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda.

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: C/ Društvena zajednica	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VI.1. Učenik osmišljava prijedloge javne politike za rješavanje problema u školskoj/lokalnoj zajednici.	• prepoznaje problem u školi/lokalnoj zajednici • analizira moguća rješenja problema u školi/lokalnoj zajednici • predlaže rješenja problema
Poveznice sa ZJNPP	<u>GRO-2.4.2</u>
Ključni sadržaji	
• javne politike • proces donošenja mjera • kritičko promišljanje • prikupljanje informacija.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Javna politika je mjera koju usvaja vlast s ciljem rješenja problema u zajednici. Preporuke: učenice navode primjere nekih javnih problema u bližem okruženju. Prepoznaje tko je zadužen za njihovo rješenje. Traže u nastavnim sadržajima slične primjere u kojima se autor istih osvrće na njih. Koristiti IKT u kojima se može uspješno vidjeti rješenje javnih politika kod nas i u svijetu. Učenici mogu pratiti lokalne medije i sadržaje vezane za javnu politiku, kao i posjetiti institucije izvršne vlasti koje provode javne politike. Ovaj ishod se može povezati sa ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju koji učitelj koristi za ostvarenje ishoda.	

OSNOVNA ŠKOLA

7. razred

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: A/ Ljudska prava	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VII.1. Učenik provodi aktivnosti kojima je cilj promocija dječjih prava .	• prepoznaje dječja prava u školi i lokalnoj zajednici • primjenjuje dječja prava • prepoznaje kršenje dječjih prava.
Poveznice sa ZJNPP	GRO-1.1.1
Ključni sadržaji	
• UN • UNICEF • dječja prava • Konvencija o pravima djeteta.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Kako bi se ostvario ovaj ishod najlakše je provesti radionice čija je svrha zaštita dječjih prava. Školskim aktivnostima na ovu temu organizirati tjedan ili mjesec obilježavanja dječjih prava, Dana učenika ili Dana djeteta. Može se organizirati kviz, sandučić povjerenja za komentare i sl. Suradnja s nevladinim domaćim i međunarodnim organizacijama koji se bave zaštitom dječjih prava je poželjna. Ovaj ishod se može povezati s ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju kojega učitelj koristi za ostvarenje ishoda.	

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: B/ Demokracija	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VII.1. Učenik procjenjuje karakteristike idealnog građanina.	• kreira listu građanskih vrlina • razlikuje građanska znanja, vještine i vrijednosti • objašnjava pojmove građanska dispozicija i građanska posvećenost • analizira vezu između kulturnog i građanskog identiteta.
Poveznice sa ZJNPP	GRO-2.1.3
Ključni sadržaji	
• građanske vrline • građanska posvećenost • građanska dispozicija • kulturni identitet • građanski identitet.	

Preporuke za ostvarenje ishoda

Preko nastavnih sadržaja učenici se upoznaju s pojmom građanin, razgovara se o unaprijeđenom razvoju građanina, vrlinama, slobodama.

Jesu li naši preci uvijek bili slobodni? Koje su nam vještine potrebne i koje su nam bitne vrijednosti za ostvarenje ishoda?

Građanin nije osoba koja živi u gradu već koja aktivno sudjeluje u političkom i društvenom životu zajednice. Pojam građanske vrline se zamišlja kao posvećenost građana zajedničkom blagostanju zajednice, a građanska posvećenost je spremnost pojedinca da doprinese općem dobru svoje zajednice, čak i po cijenu njegovih individualnih interesa. Građanska dispozicija odnosi se na stavove i navike građana koji pomažu zdravom funkcioniranju i zajedničkom dobru demokratskog društva. Kulturni identitet koristi se u značenju pripadnosti pojedinca spolnoj, rasnoj, nacionalnoj ili drugoj srodnoj skupini. Građanski identitet se koristi na znanje pripadnosti pojedinca državnoj ili političkoj zajednici uređenoj na načinu jednakosti.

Putem projektne nastave, posjeta nevladinim institucijama, posjeta institucijama vlasti, suradnje s nevladinim udrugama, volonterske aktivnosti u lokalnoj zajednici, suradnje s udrugama civilnog društva lakše ćemo doći do ostvarenja ishoda. Učenici također mogu pisati pisane radove ili usmeno izlagati na ovu temu. Aktivnost u lokalnoj zajednici kroz neke projekte i spremnost na volonterski rad rezultat je ovog ishoda.

Ovaj ishod se može povezati s ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju kojega učitelj koristi za ostvarenje ishoda.

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: C/ Društvena zajednica

Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VII.1. Učenik objašnjava utjecaj međunarodnih institucija na društvenu zajednicu.	• imenuje političke i ekonomske međunarodne organizacije • razlikuje političke međunarodne od ekonomskih međunarodnih organizacija • daje primjer međusobnog odnosa BiH i međunarodnih političkih i ekonomskih organizacija.
Poveznice sa ZJNPP	GRO-2.2.3
Ključni sadržaji	
• Ujedinjeni narodi • UNESCO • Nato • G-7 • G-8.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Preporuka za ostvarivanje ovog ishoda odnosi se na nastavu Povijesti i Geografije u prvom redu, ali može biti povezana i s drugim predmetima. Posjet međunarodnim institucijama u okruženju je nezaobilazna aktivnost. Ukoliko postoji mogućnost može se ugostiti u školi ili odjelu djelatnika neke međunarodne organizacije bilo da je riječ o našem ili stranom državljaninu.	

OSNOVNA ŠKOLA

8. razred

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: A/ Ljudska prava	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.VIII.1. Učenik zagovara nacionalnu i kulturnu različitost kao društveno bogatstvo.	- objašnjava pojave modernih nacija u Europi - opisuje sebe i druge pripadnike određene nacionalne, vjerske, jezične i druge skupine - uočava međuovisnost kulturnog i građanskog identiteta.
Poveznice sa ZJNPP	DHP-1.1.2
Ključni sadržaji	
- nacija - nacionalni identitet - nacionalna svijet.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Nacija je društvena zajednica koja se temelji na zajedničkom podrijetlu, posebnosti jezika, vjere, običaja, političke organiziranosti u rasponu od zaštite kulturnih posebnosti do državne samostalnosti. Nacionalni identitet nadilazi lokalnu pripadnost, pripadnost političkim strankama ili vjerskim uvjerenjima, a često i državama. Obuhvaća sve osobine nacije, ali nije vezan samo za domovinu jednog naroda već za njene pripadnike gdje god živjeli. Nacionalna svijest je osjećaj pripadnosti i privrženosti jednoj naciji i svim njenim obilježjima. Učenicima se pomoću radionica i projekata može omogućiti predstavljanje njihovog nacionalnog identiteta. Isto tako, omogućiti učenicima druge vjere i nacije predstavljanje svojih običaja i kulture. Mogu to biti nastupi plesnih ili folklornih skupina, gostovanje pjesnika ili drugih kulturnih djelatnika u školi, izlaganje učenika koji je živio u nekoj drugoj kulturi ili je proučava u svoje slobodno vrijeme. Ovaj ishod se može povezati s ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju kojega učitelj koristi za ostvarenje ishoda.	

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: B/ Demokracija	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.VIII.1. Učenik argumentira važnost sudjelovanja u demokratskom društvu.	- nabraja različite načine sudjelovanja u vlasti - objašnjava kako građani mogu sudjelovati u demokratskom društvu - uspoređuje aktivnog i neaktivnog građanina.
Poveznice sa ZJNPP	DHP-4.1.1
Ključni sadržaji	
- građanin - aktivni i neaktivni građanin - društvena i politička aktivnost.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Kroz razne aktivnosti, izrade plakata, radionice, prezentacije učenik prepoznaje načine sudjelovanja u razrednom odjelu, učeničkom vijeću, predstavljanju škole, lokalne zajednice,... U suradnji s udrugama civilnog društva organizirati radionice i osmišljavati projekte za aktivno sudjelovanje učenika. Organizirati terensku nastavu i posjete drugim školama zbog razmjene iskustava i međusobne suradnje. Kroz neki vremenski period učenici prate društvene aktivnosti u užoj lokalnoj zajednici, a isto tako upoznaju javnost sa svojim aktivnostima provedenim u školi.	

Ovaj ishod se može povezati s ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju kojega učitelj koristi za ostvarenje ishoda.

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: C/ Društvena zajednica	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.VIII.1. Učenik istražuje prednosti i nedostatke ulaska BiH u EU.	• opisuje ustroj EU-a • navodi polazne ideje o ujedinjenoj Europi i definira vrijednosti i ciljeve EU-a • navodi najvažnije organizacije ujedinjene Europe i instrumente ujedinjenja.
Poveznice sa ZJNPP	<u>GRO-3.2.2</u>
Ključni sadržaji	
• Ujedinjena Europa • Europska unija • EFTA • Vijeće Europe • EEZ.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ovaj ishod nam donosi razumijevanje društvenih i političkih prilika u okruženju. Dokumenti Europske unije - proučavanje kroz plakate i projekte, dnevni tisak, internet portali, nastavni sadržaji iz Geografije i Povijesti. Kontaktirati i institucije koje predstavljaju njihove projekte što će doprinijeti razumijevanju njihovih institucija i svrhe djelovanja. Na temelju prikupljenih podataka učenici će lakše objasniti prednosti i nedostatke ulaska BiH u EU. Također, u školi se može organizirati Dan Europske unije gdje će učenici dati svoj doprinos.	

OSNOVNA ŠKOLA

9. razred

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: A/ Ljudska prava	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
A.IX.1. Učenik obrazlaže nova vlastita pravila koja nisu propisana Deklaracijom o ljudskim pravima.	• identificira problem iz školske zajednice koji nije obuhvaćen Deklaracijom o ljudskim pravima • kreira novo pravilo • preslikava novo pravilo na konkretnim životnu situacijama.
Poveznice sa ZJNPP	<u>GRO-1.1.1</u>
Ključni sadržaji	
• učenička/ljudska prava • Deklaracija o ljudskim pravima i drugi dokumenti o ljudskim pravima.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Preporuka je da se organiziraju i provedu istraživanja po pitanju ljudskih prava u školi. Analiza medijskih sadržaja također može biti jedna od aktivnosti za ostvarivanje ovog ishoda. Kroz debatne klubove organizirati rasprave i tzv. okrugle stolove. Surađivati s nevladinim udrugama koje se bave ljudskim pravima. Putem dramskih pristupa iskazivati važnost poštivanja ljudskih prava, putem radionica podizati svijest učenika o ljudskim pravima. Ovaj ishod se može povezati s ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju kojega	

učitelj koristi za ostvarenje ishoda.

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: B/ Demokracija	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
B.IX.1. Učenik prepoznaje povezanost političkih odluka sa svakodnevnim životom.	- objašnjava pojam političkih odluka - istražuje utjecaj političkih odluka na svakodnevni život - povezuje političke odluke s konkretnim situacijama.
Poveznice sa ZJNPP	GRO-2.4.2
Ključni sadržaji	
- politika - politička vlast - ustav - zakoni.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Učenici trebaju identificirati političke odluke bitne za školsko okruženje. Prepoznati u medijskim sadržajima političke odluke u lokalnoj zajednici. Učenici kroz projekte mogu doprinositi razvoju i razumijevanju demokratskog društva i uloge vlasti u njemu. Gost razreda može biti netko iz političkog života lokalne zajednice koji će učenicima objasniti svrhu i utjecaj svog djelovanja na društvenu zajednicu. Kroz prezentacije učenici se mogu upoznavati i s političkim kulturama drugih država i nacija. Ovaj ishod se može povezati s ishodima nastavnih predmeta Povijesti i Geografije ovisno o sadržaju kojega učitelj koristi za ostvarenje ishoda.	

MEĐUPREDMETNO PODRUČJE: C/ Društvena zajednica	
Odgojno-obrazovni ishod učenja	Razrada ishoda
C.IX.1. Učenik osmišljava aktivnosti u razredu koje za cilj imaju prevenciju korupcije.	- objašnjava što je korupcija, tko može biti korumpiran, gdje se pojavljuje korupcija - spoznaje kako se boriti protiv korupcije, tko su stvarne žrtve korupcije - analizira sve vidove korupcije u lokalnoj zajednici i okruženju.
Poveznice sa ZJNPP	GRO-1.3.3
Ključni sadržaji	
- društvena zajednica - težnja za općim dobrom - korupcija.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Korupcija - potplaćenost, podmitljivost. Srž korupcije sastoji se u tome da pojedinci ili skupine nekažnjeno krše pravila koja vrijede za sve članove društva. Na taj način postaju konkurentniji na tržištu od onih koji igraju po pravilima. Korupcija je osnovno uzrok propasti civilizacija i država. Ovaj ishod je povezan s ishodom B.6.1 koji govori o granama vlasti. Podjela vlasti na izvršnu, zakonodavnu i sudsku otvara mogućnost, da se ove tri vlasti međusobno kontroliraju čime je smanjena mogućnost korupcije. Koncentracija moći na jednom mjestu bez mogućnosti kontrole povećava pojavu korupcije. Radeći u paru ili skupinama, uz vodstvo učitelja, trebali bi unutar svog razreda osmisлити aktivnosti koje dovode do ostvarivanja ovog ishoda. Možemo koristiti crteže, fotografije, literarno se izražavati, osmisлити igrokaz, voditi debate .	

Poželjno je izabrati temu koja je iz učeničkog svakodnevnog života (učiteljičin sin je sklon nasilju a škola ne poduzima nikakve korake). Preporučuje se i suradnja s udrugama civilnog društva koje imaju za cilj borbu protiv korupcije. Ovaj ishod se može povezati s ishodima svih nastavnih predmeta te međupredmetnih tema, ovisno o sadržaju kojega učitelj koristi za ostvarenje ishoda.

E/ UČENJE I PODUČAVANJE

Osnovna odlika učenja i podučavanja u Građanskom odgoju i obrazovanju kao međupredmetnoj temi je iskustveno učenje, učenje koje povezuje učioničku nastavu posjetima institucijama ili ustanovama, aktivno sudjelovanje u životu škole i šire lokalne zajednice i povezivanje naučenog s konkretnim životnim situacijama.

Kako bi proces odgoja i obrazovanja bio što djelotvorniji potrebno je koristiti različite metode učenja i podučavanja kako bi unaprijedili znanja i vještine učenika, ali i način praćenja i vrednovanja učenika. Pravilno odabrane metode učenja i podučavanja potiču aktivno sudjelovanje i odgovornost učenika u školi, ali i u svakodnevnom životu što je i jedna od svrha Građanskog odgoja i obrazovanja kao međupredmetne teme. Na izbor metoda utječu zadatci nastavnog predmeta i njegovi sadržaji, učenikova dob i predznanje učenika. U suvremenoj nastavi sve više se promiče aktivno učenje i podučavanje koje podrazumijeva samostalnost učenika u učenju. Takvo učenje učeniku omogućuje samostalno rangiranje sadržaja po važnosti, raščlanjivanje podataka i usporedbu informaciju te njihovu povezanost s prethodnim znanjem. Isto tako, učenici mogu dati i svoj kritički osvrt i značaj za upotrebu novih informacija u svakodnevnom životu.

Učitelj samostalno odlučuje o metodama koje će primjenjivati s naglaskom da se koriste pristupi koji će razvijati aktivnost učenika, stjecanje vještina i vrijednosti za život u demokratskom društvu. Učenje sadržaja iz međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje treba se prilagoditi individualnim karakteristikama i iskustvima učenika, njihovoj kronološkoj dobi i predznanju. Učenik treba biti u središtu. Frontalna nastava bi trebala biti najmanje zastupljena, rad u paru, grupi, skupini učenika iste generacije, mreži učenika nekoliko škola i sl. trebalo bi motivirati učenike za rad i osobni rast. Učitelj ima poseban značaj u motiviranju učenika za aktivno sudjelovanje u radu. U učenju i podučavanju ove međupredmetne teme, pored klasičnih metoda rada (čitanja, usmenog izlaganja, razgovora, demonstracije i dr.) preporučuje se korištenje sljedećih metoda: iskustvenih metoda i tehnika (igranje uloga, simulacija suđenja, prepričavanje vlastite povijesti), korištenje interaktivnih metoda (razgovor, diskusija, debata, aktivno slušanje), metoda rješavanja problema ili sporova (posredovanje, pregovaranje, arbitriranje), metoda analize i interpretacije sadržaja (zajednička rekapitulacija, izvješća, instalacije, izložbe), akcijske metode (zastupanje, kampanja, pismo potpore, prosvjed, volonterski rad u zajednici), metode analize i interpretacije (analiza tekstova, slikovnog i drugoga materijala i sl.), istraživačke metode (projekt, akcijska istraživanja, terenska istraživanja, analiza slučaja), metode prikupljanja podataka (oluja ideja, upitnik, intervju, promatranje, ankete), metoda kreativnog izražavanja (pisanje eseja, likovno izražavanje, modeliranje, školske novine), metode predstavljanja (izlaganje, predavanje,

izvještavanje), metode podržane novim tehnologijama (on- line pretraživanje, debate, umrežavanje), metode zagrijavanja i opuštanja (razbijanje leda, igre riječi i sl.). Upotreba informacijsko-komunikacijske tehnologije je u ovoj temi neizbježna, gdje učenici mogu prikupljati potrebne informacije, podatke, istraživačkih studija s različitih razina (Vijeće Europe, EU, UNICEF, Zajednička jezgra), analizirati medijske sadržaje i upotrebljavati ih u svojim projektima, plakatima, debatama i istraživanjima. Isto tako, putem društvenih mreža i medija mogu promovirati svoj rad i vrijednosti koje promovira međupredmetna tema Građanski odgoj i obrazovanje. U izvedbi ove međupredmetne teme mogu se koristiti različita nastavna sredstva udžbenici, priručnici, enciklopedije, književna i znanstvena djela, znanstveno-popularni tekstovi i sl. Učenici se koriste međunarodnim i nacionalnim dokumentima (deklaracije, konvencije, zakoni i pravilnici). Suradnja s udrugama iz šire lokalne zajednice, drugim školama, institucijama, sudjelovanje na manifestacijama, projektima, kampanjama, izborima, angažman učenika i aktivno uključivanje u kulturni, društveni, humanitarni, politički život (učenici završnih razreda srednje škole) je ono što je glavna zadaća ove međupredmetne teme i njenih ishoda utkanih u kurikule određenih predmeta.

F/VREDNOVANJE I OCJENJIVANJE

Ono što je bitno u ovoj međupredmetnoj temi je formativno vrednovanje, a ono što bi se sumativno vrednovalo bilo bi zalaganje i aktivnost učenika unutar predmeta preko kojih se ishodi ostvaruju.

Elementi vrednovanja ne smiju biti usmjereni na usvajanje činjeničnog znanja već na sposobnost primjene i analize znanja stečenih kroz nastavne sadržaje. Mora biti usmjereno na sposobnost kompariranja, evaluiranja, kreiranja novog. Rješavanje problema i kritičko promišljanje su nezaobilazni elementi vrednovanja u Građanskom odgoju i obrazovanju.

Volontiranje učenika i njihove aktivnosti koje doprinose razvijanju općeg dobra, realizacije projekata i različita istraživanja su načini provjere vještina u ovoj međupredmetnoj temi.

Upravo ove razine doprinose razvoju kompetencija koje se provjeravaju u povezanosti s nastavnim predmetima i primjenom stečenih znanja, usvojenih vještina i formiranih stavova. Primjeri iz svakodnevnog života i konkretne životne situacije su široko područje na koje možemo primijeniti listu procjene za ovu međupredmetnu temu. Projektni i esejski zadaci, prezentacije, praktični i terenski rad su primjenjive vrste zadataka. Vrednovanje nam daje korisne informacije što određeni učenik može uraditi, razumiju li učenici gradivo i mogu li ga primijeniti, postoji li povezanost vrednovanog i onog očekivanog izvan škole, potiče li vrednovanje razvoj ključnih kompetencija za život i rad.

